

مۇندەرجە

1. شىنجاڭ تارىخىنىڭ چوڭ سەھنىسى — شىنجاڭنىڭ جۇغراپىيىلىك مۇھىتىنىڭ قانداق ئالاھىدىلىكى بار؟ 2
2. تاش قوراللار دەۋرىدىكى شىنجاڭ قانداق ھالەتتە ئىدى؟ 3
3. 3 — 4 مىڭ يىل ئىلگىرى شىنجاڭ ئاھالىلىرى قانداق ياشايتتى؟ 5
4. غەربىي ئوماي ئانا (شىمۇۋاڭ) بىلەن جۇمۇۋاڭ ھەققىدىكى رىۋايەتنى بىلەمسىز؟ 8
5. غەربىي يۇرت بىلەن شىنجاڭ بىر يەرمۇ؟ 9
6. غەربىي يۇرتتىكى 36 بەگلىك قايسى جايلارغا جايلاشقان؟ 10
7. چىن، خەن سۇلالىلىرى دەۋرىدە شىنجاڭدا قايسى كۆچمەن چارۋىچى مىللەتلەر ياشىغان؟ 12
8. ھۇنلار نېمە ئۈچۈن ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى خانلىقلار ئۈچۈن بالايىئاپەتكە ئايلىنىپ قالغان؟ 13
9. خەنئۇدى نېمە ئۈچۈن جاڭ چيەننى توغرىلارغا ئەلچىلىككە ئەۋەتكەن؟ 15
10. جاڭ چيەن نېمە ئۈچۈن غەربىي يۇرتقا قايتا ئەلچىلىككە باردى؟ 17
11. شىجۇن مەلىكە نېمە ئۈچۈن ئۇسۇنلارغا ياتلىق قىلىنغان؟ 18
12. جىيىۋىي (غەمخالاس) مەلىكە ئۇسۇندا قانداق كەچۈرمىشلەرنى باشتىن كەچۈرگەن؟ 20
13. غەربىي خەن سۇلالىسىنىڭ ئۇسۇنلار بىلەن قۇدىلىشىشنىڭ قانداق

- تارىخىي رولى بار؟ 21
14. فېڭ لياۋنى نېمە ئۈچۈن ئايال دىپلومات بولۇشقا مۇناسىپ دەيمىز؟
..... 22
15. نېمە ئۈچۈن غەربىي يۇرت باش قورۇقچىبەگ مەھكىمىسىنىڭ تەسىس قىلىنىشىنى غەربىي يۇرتنىڭ ئېلىمىز تېررىتورىيىسىگە كىرگەنلىكىنىڭ بەلگىسى دەيمىز؟
..... 24
16. غەربىي خەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى نېمە ئۈچۈن غەربىي يۇرتتا ھەربىي تېرىقچىلىقنى يولغا قويغان؟ 25
17. ساكارائۇل خانى يەن خەن سۇلالىسى مەركىزىي ھۆكۈمىتىنىڭ غەربىي يۇرتتىكى ھۆكۈمرانلىقىنى قانداق قوغدىدى؟ 28
18. ساكارائۇل خانى كاڭ دادىسىنىڭ ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغداش ئىرادىسىگە قانداق ۋارىسلىق قىلدى؟ 29
19. «ئۈچ قېتىم توسۇلۇپ، ئۈچ قېتىم ئېچىلىش» قانداق ۋەقە؟
..... 31
20. «قەلەمنى تاشلاپ، ئەلەمنى ئېلىش» دېگەن ئىبارىنىڭ تارىخىي مەنبەسىنى بىلەمسىز؟ 32
21. بىن چاۋ قانداق قىلىپ غەربىي يۇرتتىكى ھەر قايسى بەگلىكلەرنىڭ ئىشەنچىسىگە ئېرىشكەن؟ 33
22. بىن چاۋ غەربىي يۇرتنىڭ خەتەرلىك ۋەزىيىتىنى قانداق ئوڭشىغان؟
..... 36
23. شەرقىي خەن سۇلالىسىنىڭ سانغۇنى گېڭ گۇڭ ئالتۇنبالىق (جىمىسار) نى قوغداش ئۇرۇشىنىڭ غەلىبىسىنى قانداق قولغا كەلتۈرگەن؟ 38
24. گېڭ گۇڭ سۇلىنى قوغداش ئۇرۇشىدا قانداق خىزمەت كۆرسەتكەن؟
..... 39
25. شەرق بىلەن غەرب ئوتتۇرىسىدىكى قاتناش لىنىيىسى نېمە ئۈچۈن

- «يىپەك يولى» دەپ ئاتىلىدۇ؟ 40
26. كىشىلەر نېمە ئۈچۈن دۇنخۋاڭ ۋالىيسى سالىق سىنى سېغىنىدۇ؟ 42
27. تۇيغۇنلار غەربىي يۇرتقا قانداق بارغان؟ 45
28. شىمالىي ۋېي سۇلالىسى غەربىي يۇرتنى قانداق قىلىپ بىرلىككە كەلتۈرگەن؟ 46
29. كومراجىۋا بۇددا دىنىنىڭ ئىچكىرىگە تارقىلىشىدا قانداق مۇھىم رول ئوينىغان؟ 48
30. قاغىنىلارنىڭ پۇۋۇرغۇر قەبىلىسى نېمە ئۈچۈن غەربكە كۆچكەن، ئۇلارنىڭ كېيىنكى ئەھۋالى قانداق بولغان؟ 50
31. جۇرجانلار نېمە ئۈچۈن غەربىي يۇرتتا يېغىلىق قىلغان؟ 53
32. ئالدىنقى لياڭ سۇلالىسىنىڭ تۇرپاندا ۋىلايەت - ناھىيە تەسىس قىلىشىنىڭ قانداق ئەھمىيىتى بار؟ 54
33. قوچۇدىكى خەنزۇلار ھاكىمىيىتى تۇرپان ئويمانلىقىنىڭ ئىقتىسادىي تەرەققىياتىنى قانداق ئىلگىرى سۈرگەن؟ 55
34. ئىككى خەن، ۋېي، جىن سۇلالىلىرى دەۋرىدە شىنجاڭ بىلەن ئىچكى جايلارنىڭ ماددىي مەھسۇلات ئالماشتۇرۇش ئەھۋالى قانداق بولغان؟ ... 58
35. ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكنىڭ پىلە بېقىش، يىپەكچىلىك تېخنىكىسى شىنجاڭغا قانداق تارقالغان؟ 60
36. تۈرك خانلىقى قانداق باش كۆتۈرۈپ چىققان ۋە قانداق گۇمران بولغان؟ 61
37. سۈجىپ نېمە ئۈچۈن مۇزىكا پىرى دەپ ئاتىلىدۇ؟ 64
38. سۈي سۇلالىسى دەۋرىدە ئۆتكەن يېي جۈي ئوتتۇرا تۈزلەڭلىك بىلەن

- غەربىي يۇرتنىڭ ئالاقىسىنى ئىلگىرى سۈرۈش قانداق خىزمەت كۆرسەتكەن؟ 66
39. ئاشناشما تال سۇلالىسىنىڭ غەربىي يۇرتى بىرلىككە كەلتۈرۈشى ئۈچۈن قانداق خىزمەت كۆرسەتكەن؟ 68
40. ئەنشى، بېشبالىق قورۇقچىبەگ مەھكىمىلىرى تال سۇلالىسى غەربىي يۇرتتا قۇرغان قانداق ئورگان؟ 71
41. ئەنشىدىكى تۆت قورغان قايسى جايلارنى كۆرسىتىدۇ؟ 73
42. تال سۇلالىسى مەركىزىي ھۆكۈمىتى غەربىي يۇرتتا قانداق سىياسىي، ھەربىي تۈزۈملەرنى يولغا قويغان؟ 74
43. تال سۇلالىسى (618 -- 907) نىڭ غەربىي يۇرتتا تېرىقچىلىق قىلىشى قانداق رول ئوينىغان؟ 76
44. مۇراپخانا قانداق ئورگان؟ 77
45. تال دەۋرىدىكى راھىب شۈەنزاڭنىڭ ھىندىستانغا نوم ئالغىلى بارغانلىقى بولغان ئىشمو؟ 78
46. شۈەنزاڭ نېمە ئۈچۈن غەربىي يۇرتتىكى ئەللەردە تۈردە ئولتۇرغان؟ 80
47. شۈەنزاڭنىڭ ھىندىستانغا سەپەر قىلىشى جۇڭگو بىلەن چەت ئەللەرنىڭ مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇشىغا قانداق تۆھپە قوشقان؟ 81
48. شىنجاڭ تارىخىدا قايسى دىنلار بولغان؟ 82
49. شىنجاڭدا مەشھۇر تاش غارلاردىن (مىڭئۆيلەردىن) قايسىلىرى بار؟ 84
50. سۈي - تال دەۋرلىرىدىكى غەربىي يۇرت ئۇسۇل ۋە رەسىم سەنئىتى ئوتتۇرا تۈزلەڭلىككە قانداق تەسىر كۆرسەتكەن؟ 87
51. سىز تارىختا ئىككى سۈلى ۋە ئىككى لۈنتەي بولغانلىقىنى بىلەمسىز؟ 89
52. تۈبۈتلەرنىڭ كۈچى قانداق قىلىپ تال سۇلالىسىنىڭ غەربىي يۇرتتىكى ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇۋەتكەن؟ 91

53. شىمالىي چۆللۈك ئۇيغۇرلىرى قانداق باش كۆتۈرۈپ چىققان، ئۇيغۇر خانلىقى بىلەن تاڭ سۇلالىسى مەركىزىي ھۆكۈمىتىنىڭ مۇناسىۋىتى قانداق بولغان؟ 93
54. تاڭ سۇلالىسى بىلەن ئۇيغۇرلارنىڭ قۇبلىشى قانداق تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە؟ 95
55. ئۇيغۇرلار غەربىي يۇرتقا قانداق كېلىپ قالغان؟ 97
56. سۇڭ سۇلالىسى ئەۋەتكەن ۋاڭ يەندې باشچىلىقىدىكى ئەلچىلەر ئۆمىكىنىڭ قوچۇغا ئەلچىلىككە بېرىش نەتىجىسى قانداق بولغان؟ ... 99
57. قاراخانىيلار سۇلالىسى غەربىي يۇرتتا قانداق گۈللەنگەن ۋە خاراپلاشقان؟ 102
58. نېمە ئۈچۈن قاراخانىيلار سۇلالىسىنى ئەمەلىيەتتە ساتۇق بۇغراخان قۇرغان دەيمىز؟ 104
59. نېمە ئۈچۈن «قۇتادغۇبىلىك» بىلەن «تۈركىي تىللار دىۋانى» نى قاراخانىيلار سۇلالىسى دەۋرىدە بارلىققا كەلگەن ئىككى نادىر ئەسەر دەيمىز؟ 106
60. ئىسلام دىنى شىنجاڭغا قانداق تارالغان؟ 109
61. ئۇدۇن لى جەمەتى خانلىقى ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى مەركىزىي سۇلالىلەر بىلەن قانداق مۇناسىۋەتنى ساقلىغان؟ 111
62. قاراخانىيلار سۇلالىسى بىلەن ئۇدۇندىكى لى جەمەتى خانلىقى ئوتتۇرىسىدىكى ئۇرۇشنىڭ سەۋەبى نېمە، بۇ ئۇرۇشنىڭ ئاقىۋىتى قانداق بولغان؟ 113
63. قىتانلار قۇرغان غەربىي لياۋ سۇلالىسى قانداق قىلىپ قاراخانىيلار سۇلالىسىنىڭ ئورنىنى ئىگىلىگەن، غەربىي لياۋ سۇلالىسى غەربىي يۇرتتا قانداق تۆھپە ياراتقان؟ 114
64. ئىدىقۇت ئۇيغۇرلىرى نېمە ئۈچۈن موڭغۇللارغا بەيئەت قىلغان؟

- 116 65. نېمە ئۈچۈن قارلۇقلارمۇ موڭغۇل خانلىقىغا ئەل بولغان؟
- 118 66. كۈچلۈك غەربىي لياۋ سۇلالىسىنىڭ ھاكىمىيەت ھوقۇقىنى قانداق تارتىۋالغان، يەنە موڭغۇللار تەرىپىدىن قانداق يوقىتىلغان؟ 120
67. تۆت چوڭ موڭغۇل خانلىقىنىڭ بىرى -- چاغاتاي خانلىقى قانداق بارلىققا كەلگەن؟ 122
68. قوچۇنى قەھرىمانلارچە قوغداش جېڭىدە مۇھاسىرە قانداق بۆسۈپ تاشلانغان؟ 124
69. تۇغلۇق تېمۇر چاغاتاي خانلىقىنى قانداق قىلىپ قايتا بىرلىككە كەلتۈرگەن؟ 127
70. موڭغۇل - يۈەن دەۋرىدە شىنجاڭدا قايسى دىنلار بار ئىدى؟ ...
- 129 71. لىيەن شىيەننى نېمە ئۈچۈن مەشھۇر ۋەزىر دەيمىز؟ ...
- 131 72. ئارغۇن سالى قانداق كاتتا سىياسەتچى ئىدى؟
- 133 73. ئىلىم ئىشىدا تەلەپپان مازۇچاننىڭ ئەدەبىياتتا قانداق مۇۋەپپەقىيەتلىرى بار؟ 135
74. پروزىچى گۈەن يۈنشىنىڭ قانداق گەۋدىلىك مۇۋەپپەقىيەتلىرى بار؟ 136
75. لۇ مىڭشەننىڭ «تېرىقچىلىق، يىپەكچىلىك، ئوزۇق - تۈلۈك، كىيىم - كېچەك ئاساسلىرى» قانداق ئەسەر؟ 138
76. جۇيۈەنجاڭ نېمە ئۈچۈن قۇمۇلغا ئىككى قېتىم ھۇجۇم قىلغان، نەتىجىسى قانداق بولغان؟ 139
77. مىڭ سۇلالىسى مەركىزىي ھۆكۈمىتى نېمە ئۈچۈن قۇمۇل

- ياساۋۇلخانىسىنى قۇردى؟ 141
78. مىڭ سۇلالىسى نېمە ئۈچۈن چېن چېڭنى غەربىي يۇرتقا كۆپ قېتىم ئەلچىلىككە ئەۋەتتى؟ 142
79. موڭغۇللارنى «موڭغۇللار»، «چاغاتايلار» دەپ ئاتاش قانداق پەيدا بولغان؟ 144
80. خوجا دېگەن سۆز قانداق كىشىنى كۆرسىتىدۇ؟ 145
81. سەئىد يەكەن خانلىقىنى قانداق قۇردى؟ 147
82. باتۇر قۇنتەيجى نېمە ئۈچۈن «ئويرات قانۇنى» نى تۈزۈشنى تەشەببۇس قىلدى؟ 148
83. كاڭشى نېمە ئۈچۈن غالدانغا قارشى ئۈچ قېتىم ئەسكەر تارتقان؟ 151
84. چيەنلۇڭنىڭ جۇڭغارلارنى تىنچىتىشنىڭ قانداق زور تارىخىي ئەھمىيىتى بار؟ 153
85. چيەنلۇڭ خان نېمە ئۈچۈن شېئىر يېزىپ ئايۇشنى مەدھىيىلىدى؟ 155
86. نېمە ئۈچۈن چوڭ - كىچىك خوجىلار توپلىڭىنىڭ بېسىقتۇرۇلۇشى بىلەن شىنجاڭ رايونىنىڭ بۆلۈنمە ۋەزىيىتى ئاياغلاشتى دەيمىز؟ 157
87. چىڭ سۇلالىسى يولغا قويغان ھەربىي مەھكىمە تۈزۈمىنىڭ قانداق ئالاھىدىلىكى بار، ئىلى جياڭجۇننىڭ خىزمەت ھوقۇقى نېمە؟ 160
88. بەگلىك تۈزۈمى دېگەن نېمە؟ 163
89. جاساق تۈزۈمى دېگەن نېمە؟ 165
90. چىڭ سۇلالىسى دەۋرىدە شىنجاڭدا تېرىقچىلىق قانداق شەكىللەردە ئېلىپ بېرىلغان، كۆلىمى، نەتىجىسى قانداق بولغان؟ 166
91. ئىلىدا «تارانچى» دېگەن نام قانداق پەيدا بولغان؟ 166

- 168 92. ئۈچتۈرپان قوزغىلىڭىنىڭ پارتلاش سەۋەبى نېمە. ئۇنىڭ ئاقىۋىتى قانداق بولغان؟ 170 93. تورغۇتلارنىڭ ۋەتەنگە قايتىپ كېلىشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ھەرىكىتىنىڭ ئۆتمۈشى قانداق بولغان؟ 171 94. قەھرىمانلىق داستانى دەپ تەرىپلەنگەن «ماناس» قانداق ئەسەر؟ 174 95. تۇرپاندىكى ئىمىن خوجا بىلەن ئوغلى سۇلايمان نېمە ئۈچۈن «سۇلايمان ۋاڭ مۇنارى» نى ياساتقان؟ 175 96. ئىپارخان دېگەن كىشى راستتىن بولغانمۇ؟ 177 97. ۋەتەن بىرلىكىنى قوغدىغان يۈنۈس نېمە ئۈچۈن ئۇۋالچىلىققا قالغاندىمۇ رايىدىن قايتىمىدى؟ 179 98. جاھانگىر خوجا كىم، ئۇنىڭ ئاقىۋىتى قانداق بولغان؟ 181 99. تاجىك بۈركۈتى قۇلچاق قانداق قىلىپ ۋەتەن ئۈچۈن باتۇرلارچە قۇربان بولغان؟ 184 100. ئىلىدىكى خان ئۆستىڭى نېمە ئۈچۈن «لىن بېگىمنىڭ ئۆستىڭى» دەپمۇ ئاتىلىدۇ؟ 185 101. يەتتە خوجا توپىلىڭىنىڭ ئۆتمۈشى قانداق بولغان؟ 188 102. نېمە ئۈچۈن «ئىلى - تارباغاتاي سودا نىزامنامىسى» نى شىنجاڭنىڭ يېقىنقى زامان تارىخىدىكى تۇنجى تەڭسىز شەرتنامە دەيمىز؟ 189 103. چارروسىيە نېمە ئۈچۈن ئېلىمىزنىڭ يارغۇت ئالتۇن كېنىنى تارتىۋالماقچى بولغان؟ 191 104. چۆچەك خەلقى چارروسىيەنىڭ سودا چەمبىرىكىنى نېمە ئۈچۈن كۆيدۈرگەن؟ 193 105. كۇچا دېھقانلار قوزغىلىڭى قانداق پارتلىغان، نېمە ئۈچۈن مەغلۇپ بولغان؟ 195

106. خوجا ئەۋلادلىرىدىن بولغان توپىلاڭچىلار باشلىقى ۋەلىخان قوزغىغان توپىلاڭ قانداق تىنچىتىلغان؟ 197
107. 1864 - يىلىدىكى دېھقانلار قوزغىلاڭلىرى نېمە سەۋەبتىن كۆتۈرۈلگەن، بۇ قوزغىلاڭلارنىڭ ئاقىۋىتى قانداق بولغان؟ 198
108. بۇرۇلتوقايدىكى بوز يەر ئاچقۇچى دېھقانلار قوزغىلىڭىنىڭ جەريانى قانداق؟ 201
109. باندېت ياقۇپبەگ شىنجاڭغا قانداق تاجاۋۇز قىلىپ كىرگەن؟ 204
110. قازاقلارنىڭ چارروسىيىگە قارشى قەھرىمانى تازا بېكىنىڭ قەبىلىسىنى باشلاپ ۋەتەن قوينىغا قايتىپ كەلگەنلىكىنىڭ جەريانى قانداق؟ 206
111. چارروسىيە ئېلىمىزنىڭ ئىلى رايونىنى قانداق قىلىپ ئۆكتەملەرچە بېسىۋالغان؟ 208
112. زو زۇڭتاڭنىڭ قوشۇن باشلاپ غەربكە يۈرۈش قىلىپ شىنجاڭنى قايتۇرۇۋېلىش ئۇرۇشى قانداق غەلىبىگە ئېرىشكەن؟ 210
113. چەت ئەل قاراقچىلىرىدىن قورقمىغان گېگەن گۇنگىجالاسان چارروسىيىنىڭ تاجاۋۇزچى قوشۇنىنى قانداق قاتتىق ئەيىپلىگەن؟ ... 214
114. ئىلىنى قايتۇرۇۋېلىش سۆھبىتى قانداق ئەگرى - توقايلىقلارنى باشتىن كەچۈرگەن؟ 217
115. «جۇڭگو - روسىيە ئىلى شەرتنامىسى» نىڭ ئاساسىي مەزمۇنى نېمە، ئۇ قانداق خاراكتېردىكى شەرتنامە؟ 218
116. شىنجاڭنىڭ ئۆلكە بولۇپ قۇرۇلۇشىنىڭ تارىخىي ئارقا كۆرۈنۈشى ۋە جەريانى قانداق؟ 220
117. XX ئەسىرنىڭ باشلىرىدا چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى شىنجاڭدا قانداق «يېڭى سىياسەت» لەرنى يۈرگۈزگەن؟ 220

- 223
118. نېمە ئۈچۈن داۋخاڭ بانكىسىنى روسىيىنىڭ شىنجاڭدىكى ئىقتىسادىي
 225 تاجاۋۇزچىلىق قورالى دەيمىز؟
119. 1907 - يىلىدىكى قۇمۇل دېھقانلار قوزغىلىڭىنىڭ پارتلاش سەۋەبى
 226 نېمە، ئۇنىڭ ئاقىۋىتى قانداق بولغان؟
120. شىنخەي يىلىدىكى ئۈرۈمچى (دېخۇا) قوزغىلىڭىنىڭ جەريانى
 228 قانداق؟
121. شىنخەي يىلىدىكى ئىلى قوزغىلىڭى قانداق غەلىبە قىلغان، ئۇ پۈتۈن
 مەملىكەتتىكى شىنخەي ئىنقىلابىي ھەرىكىتىگە قانداق تۆھپە قوشقان؟
 230
122. 1912 - يىلىدىكى قۇمۇل دېھقانلار قوزغىلىڭى قانداق ھىيلە بىلەن
 232 باستۇرۇلغان؟
123. 1912 - يىلىدىكى تۇرپان دېھقانلار قوزغىلىڭى قانداق باستۇرۇلغان؟
 234
124. چىرا كەنتى ۋەقەسى قانداق ئىش؟ 236
125. شىبە خەلقىنىڭ فېئودالىزمغا قارشى تۇرۇش كۈرىشىنىڭ ئاقىۋىتى
 237 قانداق بولغان؟
126. شىنجاڭدىكى بۇرژۇئا ئىنقىلابىي ھەرىكىتى قانداق مەغلۇپ بولغان؟
 240
127. شىنجاڭنىڭ يەر ناملىرى قانداق ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە؟
 242
128. شىنجاڭ تارىخىدىكى بەزى رايون ناملىرى قانداق بارلىققا كەلگەن؟
 243
- ئاخىرقى سۆز 246
- چوڭ ۋەقەلەر يىلنامىسى 250